

VILNIS

LIETUVIŲ LIAUDIŠIS LAIKRAŠTIS
LITHUANIAN NEWSPAPER
3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608
Telefonas: [312] 842-7325

VOLUME LXVIII Nr. 16

KETVIRTADIENIS, RUGPIŪČIO (AUGUST) 4, 1988

KAINA 25 c.

Kasdien

Apie šiukšles
Būtų pigiau ir...
Kad atmieštų
Nedaro gėdos

Niekur pasaulyje nėra tiek daug užterštų vietų, pavojingų žmogaus sveikatai, kaip pramoniniai išsivysčiusiose šalyse. Amerika, pavyzdžiui, per metus apsišlūkslina daugiau kaip dviem šimtais milijonų tonų miestų bei fabrikų atmatomis. Didmiesčių merai džiovina savo šmegetis — kur dėti visokias šiukšles?...

Vakarų Europos didžiosios šalys sugalvojo šiukšles gabenti į pusiau-kolonias šalis, kur savartynams užperka didelius žemės plotus. Amerika jas daugiausia "eksportuoja" į Lotynų Ameriką.

Afrikoje Nigerija aliumuoja, kad europiečiai ją jau baigia apversti šiukšlėmis. Lotynų Amerikoje kai kurios šalys irgi bando tų "prekių" importo atsikratyti.

Tai dar viena, vinis į beširdžio kapitalo karstą, kai darosi vis sunkiau silpnasias šalis vedžioti už nosies.

Kas nežino kokia begalė čia pas mus Amerikoje yra paauglių bedarbių, einančių "mokslus" gatvėse. Žinoma, policija juos ima už pakarų už vagilavimą, narkomaniją, apiplėšimus ir kitokius kriminalinius nusikaltimus. Juos sodina į kalėjimus "pasimokyti" gyvenimo, kur jų išlaikymas mokesčių mokėtojams per metus lėšuoja po \$20 tūkstančių!

Sveikai galvojant, leisti juos į amatų mokyklas bei kolegijas apseitų pigiau. Nuo jų apsvalytų miestų gatvės ir iš jų krašto ūkiui būtų naudos, kaip iš kiekvieno darbingo žmogaus.

Bet nereik tų baiku! Amerikos kolegijos yra tik tiems, kurie turi išteklių savo vaikus leisti į mokslius.

Istorikai konstatuoja, jeigu ne prieš Pirmojo pasaulinio karo ir ankstesnieji imigrantai, Amerika nebūtų tokia, kokia dabar yra; pristatyta miestų ir visokių gėrybių pilna. Išties, iki Pirmojo pasaulinio karo čia suvažiavo tūkstančiai ir tūkstančiai, ypač iš Europos, raumeningų sveikų vyrų, darbščių taupių moterų. Sunkių fizinių darbų ir savo karčiu prakaitu jie Ameriką sukūrė turtingiausią pasaulį šalimi.

Po trumpos pauzos, po Antrojo pasaulinio karo imigrantams į Ameriką vėl atsidarė durys, bet nebe bet kokiems — įvairiausio plauko "dypukams", antikomunistams, politiniams pabėgėliams, kaip iš Kubos, Vietnamo ir iš kitur. Tačiau šiems imigrantams durys į Ameriką atsidarė — ne budavoti šalies ūkį, bet pažangėjančią Ameriką liaudį atmiešti reakcinėmis idėjomis.

Valdančiajai klasei jie reikalingi

Berčiūnų prekybos centro kolektyvas.

Antano Gyllo n

Trumpos pastabos

APIE ATEITIES UŽTIKRINIMĄ

Iš tikrųjų retsykiais PLB žurnale „Pasaulio lietuvis“ pasitaiko įdomus rašinys ar savotiškos mintys. Toks, pavyzdžiui, Dariaus Sužiedėlio rašinys, kuriame kelionės į Lietuvą (nežinau, kurių metų) impresija. Būrelis išeivių jaunimo prie Vytauto paminklo Džukijoje: „Prie to paminklo... tą dieną stovėjo apie dvidešimt jaunų lietuvių iš viso pasaulio, kurie, sugrįžę į savo namus, lietuviškai, ispaniškai, angliškai ir vokiškai užtikrins Lietuvos ateitį“.

Kodėl jaunuoliai „iš viso pasaulio“ turėtų užtikrinti Lietuvos ateitį? Kokia ta ateitis turėtų būti? Ir kodėl tai turi būti daroma svetimomis kalbomis?

Tiesa, D. Sužiedėlis, matyt, dar labai jaunas, tad jis gali ir nežinoti, kad „Lietuvos ateitį“ jau buvo norima užtikrinti vokiškai — 1941—1945 metais. Dabar irgi bandoma ją „užtikrinti“, tame skaičiuje ir angliškai — per radijo stotis, organizacijas, sustiprinta propaganda. Daroma tai ir lietuvių kalba...

Tačiau nejaugi jaunuoliai „iš viso pasaulio“ taip ir nesuprato, kad Lietuva pati užtikrina sau ateitį. Lietuviškai. Ir — be pagalbos iš viso pasaulio. Dar daugiau — pati pasirengusi padėti tiems „viso pasaulio“ jaunuoliams...

TAD KIENO KIEME ŠVENTĖ?

Apie Lietuvos krikšto 600 metų jubiliejaus iškilmes daug rašyta, bet vis dar rašoma. O gal čia ir

sturmuoti socialinę pažangą, demokratiją, taiką.

M. Gorbačiovas TSRS Komunistų partijos konferencijoje apibūdindamas tarybines respublikas jis paminėjo ir Lietuvą, kaip vieną tokių.

Lietuvos įrikiavimas į pavyzdinių respublikų grupę, mums čia emigracijoje doriems lietuviams kelia nuotaiką, jog mūsų broliai ir sesės tenai nedaro gėdos būdamos tarybinių tautų šeimoje.

S. J. Jokubka

Vilniaus senamiesčio ateities projektai

Nūnai labai daug dėmesio Vilniaus visuomenė skiria respublikos senamiesčio regeneracijai, jo architektūrinių ansamblių atkūrimui. Siame darbe aktyviai dalyvauja ir respublikos Architektūros muziejaus specialistai. Dabar jie surengė pamokančią, reikalingą parodą „Projektuojame senamiesčiui“, kur lankytojai, plačioji visuomenė gali susipažinti su projektais pastatų, kurie dabar restauruojami, tiriami, rengiami tvarkyti. Ne tik eiliniai lankytojai, bet ir specialistai tiek vietoje, tiek per spaudą gali pareikšti savo nuomonę, pasiūlyti racionalesnių sprendimų.

Turbūt vienas unikaliausių parodoje eksponuojamų projektų — buvusių kadaise garsių toli už Vilniaus ribų Misionierių tvenkinių teritorijos sutvarkymo projektai, kurių autorius architektas A. Knyva. Šie tvenkiniai, išsidėstę tarp Župrionių šaltinių ir Vilnios, buvo ne vien grožiui statyti — juose buvo paauginama arba laikoma į Vilnių atvežta gyva žuvis. Jos čia buvo tiek, kad pilniausiai užtekdavo visoms miesto prekyvietėms. Tvenkinių komplekso būta nemažo. Jį atstačius, ir dabar galima būtų panaudoti pagal paskirtį.

Taipogi nemaža projektų, kuriuose siūloma naujai paskirti pritaikyti buvusių vienuolynų architektūrinius ansamblius. Jų Vilniuje yra per dešimt. Autoriai čia siūlo nemažai originalių sprendimų, nors ir susiduria su nelengvu uždaviniu — šias patalpas sunku perplanuoti, nes pagrindinis jų elementas — gyvenamosios celės. Parodoje pateikiami buvusių Dominikonų (dabar jau tvarkomas), Pranciškonų, Bonifratrų vienuolynų pritaikymo projektai.

Ekspozicijoje lankytojas neabejotinai atkreips dėmesį į medžiagą apie Didžiojoje gatvėje restauruojamus namus: 24—26 numeriais pažymėtų pastatų jau atstatyti gotikiniai frontonai. Architektė G. Jachnevičienė pateikė unikalią ikonografinę medžiagą apie Pionierių gatvės 8-ąjį namą bei projektinius pasiūlymus, kaip šį namą restauruoti. Tas pat pasakytina apie dar vieną statinį, į kurį ne labai kas ir dėmesį atkreipia, o šis namas stovi už Vilnios ir jo projekto autorius J. Pušjė. Šiuos namus siūloma paversti muziejais.

Vilius Abramėtkas

„NEPARODĖ SMALSUMO“...

Vienas paskutinių „patriotinės visuomenės“ išeivijoje „šou“ — Skuodžių šeimos iš Lietuvos atvykimas. Rašiniai apie juos ir nuotraukos tam tikruose laikraščiuose užima bene centrinę vietą. Prieš šį „įvykį“ jeigu spręsim pagal „Darbininką“, „Draugą“, „Tėviškės žiburius“, nublanko kiti, netgi pasauliniai. Ir Skuodžiai dabar plačiai važinėja ir pasakoja bei moko, moko ir dar kartą moko. Ne veltui.

Tačiau, kaip sakoma, yla išlenda iš maišo: susidėjimas Skuodžių „šou“ tikrovėje yra žymiai menkesnis, negu to kai kas norėtų.

[domu, jog šį faktą konstatavo J. Kojelis, vadinamojoje politinėje konferencijoje Washingtone pareiškęs:

„Mano nuomone, silpniausia vieta svarstybose buvo tai, kad kai kurie kalbėtojai neparodė net intelektualinio smalsumo iš atvykusių Skuodžių šeimos patirtį, kas iš tikro dedasi Lietuvoje. Priešingai, jie informavo Skuodžius“.

Manau, kad tai visiškai natūralu: pačio įvairiausio plauko ir skrydžio pranašai, kaip ir pats Skuodis, yra gerokai pabodę netgi tarp pačių patriotiškiausių patriotų...

Vytautas Zemaitis

VILNIS

Lithuanian Peoples' Bi-weekly [659-780]

Published bi-weekly, Thursday, except when preceded by a Holiday,
by the Workers Publishing Association, Inc.
Subscription rates in United States: one year \$15.00; Chicago \$17.00;
Canada, and other foreign countries — \$20.00.

POSTMASTER: Send address changes to the
VILNIS—3116 So. Halsted St., Chicago, Ill. 60608 Phone 842-7325

Second-class postage paid at Chicago, Illinois (U.S.P.S. 659-780)

Daugelio žmonių išvados turi tiesos nuovoką

Kai prieš kelerius metus TSRS Komunistų partijos generalinis sekretorius M. Gorbačiovas paskelbė kovą prieš girtavimą, pas mus čia kapitalistiniame pasaulyje sveikai protaujantys žmonės šį sekretoriaus siekimą sveikino. Tačiau ne visi žmonės kapitalistiniame pasaulyje sveikai protauja. Samdyti ir savanoriai antitarybininkai, kai Gorbačiovas girtavimui pasakė stop, sujudo dūduoti savo antitarybinėmis dūdomis, jog Gorbačiovas išsigandęs, kad dėl vargingo gyvenimo, tarybiniai žmonės esą įpuolę desperacijon, gali šalį pragerti, tai ir ėmėsi priemonių girtavimui pastoti kelią.

Kad tarybiniai žmonės yra išgeriantys — neginčijamas faktas, tai gali patvirtinti kas yra ten lankęsis, bet visas svietas žino, kad ne jie vieni tokie.

Nuo seno pasaulis žino ir statistikos duomenimis įrodo, kad anglosaksai išgėrimo atžvilgiu pralenkia slavų ir jų kaimynines tautas, įskaitant ir lietuvių tautą. Pavyzdžiu gali būti Amerikoje airiai, daug daugiau išgeriantys už lietuvius. Tačiau kaip bebūtų, šis Gorbačiovo elgesys prieš girtavimą daugeliui kapitalistiniame pasaulyje buvo surprizas.

Antras surprizas buvo, kai TSRS Komunistų partija paskelbė „peristroiką“ ir „glosnost“ — musiškiai tariant persitvarkymą ir atvirumą. Kapitalistinio pasaulio pažangioji žmonių šis patvarkymą pasitiko džiaugsmo katutėmis, kad Tarybų Sąjungoje socializmo rūmo statyba nestovi vietoje, kad ant socializmo rūmo pastatytų sienų dabar uždės ir stogą. Tuo tarpu refinuotoji antitarybinė propaganda, savo ruožtu per masinę informaciją paleido visais orkestrais groti, esą Gorbačiovas Tarybų Sąjungoje socializmui kasas duobę, Tarybų Sąjungą traukiąs ant kapitalistinio kurpalo ir, girdi, nebetikėkim, kad socializmas prieš kapitalizmą būsiąs laimėtoju.

Eiliniai reakcininkai, pavyzdžiui, kaip naujosios lietuvių imigracijos (dypukinės) reakcininkai, užgiedojo kitaip. Jie užgiedojo, būk Gorbačiovas užantįje turis piktą gyvatę, siekiąs apgauti kaip mūsų prezidentą Reagan, taip viso kapitalistinio pasaulio šeiminkus. Girdi, „peristroika“ ir „glosnost“ esą tik naujas komunizmo rūbas, o komunizmas kaip buvo taip tebėra ir taip pasiliksiąs žmonių pavergėju.

Neseniai įvykęs TSRS Komunistų partijos kongresas sukėlė dar daugiau spėlojimų ir antitarybine propaganda dvokiančių komentarų. Išsigandę kapitalizmo apologetai dėl Kongrese priimtųjų rezoliucijų bei tarimų sumišo, kad socializmas būk esąs rimtas kapitalizmo substitutas. Reakcininkai ir netgi nuosaikesnieji konservatoriai pradėjo dvokti nuotakomis, esą iš tų rezoliucijų bei nutarimų nieko nebus laimėta, nes komunistai vis tiek pasiliksią šalies šeiminkais.

Ne mūsų reikalas su tais apologetais bei samdytų ir išitkinusių antitarybininkų armija čia ginčyts, bet daugelio žmonių išvados tokios — jeigu „peristroika“ ir „glosnost“ ant socializmo rūmo statybos sienų uždės stogą, o kompartijos kongreso rezoliucijos bei nutarimams įrengs vidų tuose rūmuose, kuriuose kiekvienam žmogui bus vietos ir kiekvienas žmogus girdės, turis tiesos nuovoką.

INSTITUTO MOKSLO DIENOS MASKVOJE

Liaudies ūkio pasiekimų parodoje įvyko Kauno Antano Sniečkaus instituto mokslo dienos. Ten buvo pažymėtas toks faktas — KPI mokslininkai kasmet užregistruoja trečdalį visų respublikoje paskelbiamų išradimų. Neseniai čia užregistruotas 4000-asis išradimas.

Specialistai mano, kad tokie mastai, tokios galimybės dėstytojams dirbti mokslinį darbą, pritaikyti mokslo žinias praktikoje, tobulinti gamybą susidaro dėl to, jog institute taikomi pažangiausi mokymo metodai, studentams suteikiama daug savarankiškumo. Nūnai jau nebereikia netgi konspektuoti dėstytojų paskaitų — speciali tarnyba išleidžia konspektus ir per paskaitą nebūtina atsidėti mechaniskam užrašinėjimui. Kita naujovė — vieną dieną per savaitę būsimieji inžinieriai elektrikai palieka auditorijas ir užima darbo vietas prie šiuolaikinių įrengimų Kauno elektros tinkluose. Čia įsikūrė KPI elektros sistemų katedros filialas, studentai dabar

įmonėje atlieka mokslinius darbus, laboratorinius tyrimus, surengia medžiagą kursiniams ir net diplominiams darbams.

Nauda akivaizdi — įgyjami neįkainojami ir jokiais pinigais neįperkami praktinio darbo įgūdžiai. Na, o mokslininkai, remdamiesi gamybininkų baze, sutaupo laiko, nereikia pirkti ir auditorijose montuoti brangių įrengimų, tad jie turi laiko patalkinti įmonei plečiant elektroninės skaičiavimo technikos panaudojimą elektros tinkluose, rengia programas čia panaudojamiems personaliniams kompiuteriams. **Gintas Abrattis**

TRUMPAI

— Koalicijos benamių reikalui apskaičiavimui, Pensylvanijoje kas ketvirtas benamis yra mokyklinio amžiaus, ar prieš mokyklinio, dar ir kūdikis! Tokie duomenys gavosi apklausinėjus 5,300 benamių, gyvenančių valdžios benamiams prieglaudusiose.

REIKĖTŲ PASIVADINTI „TREČIUOJU KAIMU“

Reiškinys, kurį paprastai vadiname „Lietuvos vadavimu“, priimena nuolat vykstantį spektaklį. Jis prasidėjo jau labai seniai, prieš keletą dešimtmečių. Keitėsi ir spektaklio veiksmas, ir veikiantieji asmenys, ir scenovaidžiai, ir veikimo vieta.

Būta čia visko. Pokario metais tai būta kruvinos dramos, kurioje nukentėjo tūkstančiai visiškai niekuo dėtų Lietuvos žmonių. Tada tas spektaklis buvo režisuojamas iš Washingtono. Iš ten parašutais buvo siunčiami ir veikiantieji asmenys bei atributika — ginklų ir sprogmenų pavidale.

Tačiau viskas turi ne tik pradžią, bet ir pabaigą.

Dramą pakeitė vodevilis. Tiesa, režisieriai liko tie patys. Išliko netgi dalis veikiančių asmenų. Tik kai kas jų pakeitė savo sceninius slapyvardžius. Bet štai scenovaidis jau buvo kitas. Ne Lietuva. New Yorkas ir Chicago, Washingtonas ir Los Angeles. Čia daugybę metų buvo vaidinamos audringos scenos su organizacijų kūriniu ir griovimu, su laikraščių atidarymu ir uždarymu, su vadų iškilimu ir jų žlugimu.

Spektaklyje kiekvienais metais ėmė atsirasti vis daugiau farso elementų su popieriniais ministrais, pasiuntiniais ir netgi prezidentais, su valdžių paskelbimu ir nuvertimu, su valstybinių sienų dalinimu, pasiuntinių bei atstovų skyrimu... Visko neišvairinsi, o ir reikalo nėra: šis spektaklis gerai žinomas mūsų laikraščio skaitytojams. Žinoma ir tai, kad labai pastoviu jo veikėju yra VLIK-as. Praktiškai — nuo pat veiksmo pradžios iki mūsų dienų...

Ir šis „stažas“ veikimo-vadavimo scenoje labai jaučiamas. VLIK-as vis dar mėgina pūsti seniokišką krūtinę ir grėsmingai rodyti dantis. Tačiau netgi pačiose paskutinėse eilėse sėdintys žiūrovai mato, kad tie dantys — dirbtiniai. Ir dargi seniai bei blogai įstatyti... Tas ypač jautėsi veiksmo, pavadinto „METINIS VLIK-o SEIMAS“ metu. Scena baigėsi, kaip įprasta, grėsmingu pareiškimu — melo-deklamacija. Šį kartą ji buvo skirta bendravimui su Lietuva. Ir, manau, nė sakyti nereikia — itin draudžianti bet kokią bendravimą bei dangaus kerštu grasinanti tiems, kurie nepaklausys...

Taigi atrodytų, kad spektaklis vyko, kaip ir prieš daugelį metų — pagal visas taisykles. Pasirodo, kad jau ne... Štai dabar skaitau jo recenzijas, ypač atidžiai tas, kurios išspausdintos kanadiškėje spaudoje. Spektaklis „METINIS VLIK-o SEIMAS“ juk vyko klevo lapo šalies scenoje. Įdomiai parašė netgi „Tėviškės žiburiai“ šiaip

jau pakantūs panašioms vaidinimams. Iš tos recenzijos-aprašymo sužinome, kad VLIK-as jau pats nebeskiria, kur jo ranka, o kur koja — apie galvą ir kalbos nebėra... „Tėviškės žiburiai“ rašo:

„...pakvietė mandatų komisijos pirmininką pranešti apie teisėtų delegatų skaičių. Bet komisijos pirmininko nebuvo... Vieni manė, kad buvo 37 delegatai iš 14 partijų. Kažkas panorėjo sužinoti, kuri partija neatsiuntė atstovų. P. Danilevičienė manė, kad tai ūkininkų partija, tačiau jos narys sėdėjo prie pirmo stalo. Tada manyta, kad tai ūkininkų sąjunga, bet ir jos atstovas buvo salėje. Kažkas paminėjo Lietuvos krikščionių darbininkų sąjungą. Su tuo buvo su tikta...“

Pasirodo, kad ne tik eiliniams žmonėms Kanadoje yra sunkumų su partijų išvardijimu... VLIK-o pirmininkas dr. K. Bobelis paminėjo, kad p. Danilevičienė yra Lietuvos krikščionių darbininkų sąjungos atstovė, bet suvažiavimą ji sveikino Lietuvos darbo federacijos vardu...“

Ir taip toliau, ir panašiai! Netgi iš šios kuklios „Tėviškės žiburiai“ recenzijos ištraukos matyti, kad spektaklio „METINIS VLIK-o SEIMAS“ veiksmas šį kartą buvo ypatingas. Dar daugiau. Veikėjai supainiojo savo roles, sufleriai, matyt, buvo palikę akinius namuose ar pametę kontaktinius lėšius...

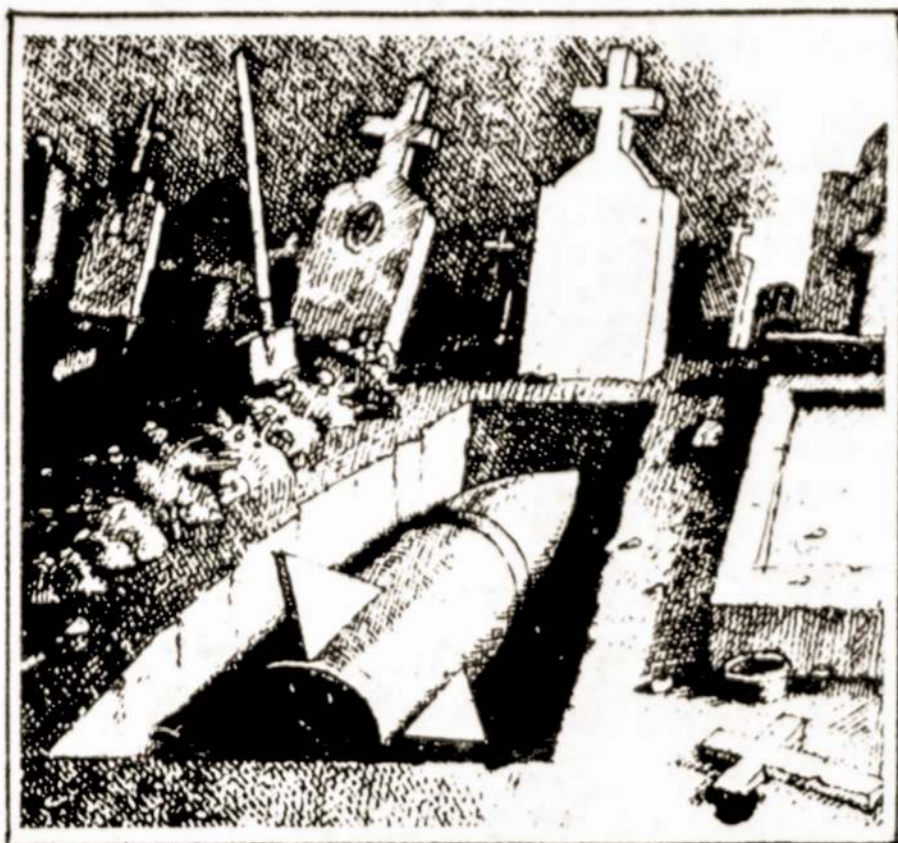
O juk šio humoristinio farso dalyviai bei spektaklio režisierius dr. K. Bobelis vaidina visiškai rimtais veidais ir mus mėgina įtikinti, jog esanti rimta politinė jėga! Ta proga renkamos lėšos (kaip ir visos vadavimo spektaklio metu!), apmokamos aktorijai kelionės bei asmeninių malonumų išlaidos, netgi kalbama apie europinio teatrui VLIK-o pastatymams atgavimą...

Kas ir ką mėgina apgauti? Juk netgi farsas turi savo dėsnius, kuriuos peržengus gaunasi jau visiškai bala žino kas...

Manyčiau, kad VLIK-ai pats laikas pasivadinti „Trečiuoju kaimu“ — juk Antrasis jau senokai veikia Chicagos scenoje. Tada publikai būtų iš karto ir visiškai aišku, į kokį renginį ji kviečiama ir nebereikėtų pasiutusiai vargti su tais šauniais lietuviškų politinių partijų pavadinimais... **Stebėtojas**

— Kalifornijoje yra daugiau kaip du milijonai pensininkų unijistų. Neseniai įvykusioje konferencijoje jie nutarė imtis bet kokių priemonių, kad JAV viceprezidentas Bush nelaimėtų prezidentinių rinkimų.

Vilnis, 1988 m. rugpjūčio 4 d.

Tokių laidotuvių trokšta visas pasaulis.

Būtent, kad lietuviai sudaro inteligentiją

Vilniaus radijas užsieniu balandžio 23 dieną transliavo DIALOGĄ su klausytojais apie nacionalinių santykių problemas. Į klausytojų laiškus, klausimus atsakė, juos komentavo filosofijos mokslų daktaras A. Matulionis, istorijos mokslų kandidatas A. Eidintas ir rašytojas, „Gimtojo krašto“ redaktorius A. Cekuolis.

Manome, kad ir „Vilnius“ skaitytojams įdomu sužinoti kai kuriuos šios diskusijos momentus. Pateikiame Vilniaus radijo laidos užsieniui santrauką.

Kaip galėtumėte apibūdinti nacionalinių santykių Lietuvoje dabartinę situaciją?

A. MATULIONIS. Galvoju, kad šio klausimo negalima atsieti nuo bendros situacijos Lietuvoje ir visoje Tarybų Sąjungoje. Persitvarkymo laikotarpiu į daugelį dalykų pažiūrėta visiškai kitaip negu anksčiau. Anksčiau vyravo tokia bendra tendencija, kuri susiformavo dar Stalino laikais ir buvo gana gyvybinga: vienas vadas, viena partija, viena tauta. Ir tauta buvo traktuojama, remiantis rusų tautos pagrindu, tradicijomis. Šita tendencija, kada buvo neatsižvelgiama į atskirų tautų vystymąsi (buvo kalbama net apie jų susiliejimą), pridarė daug bėdos ir sukėlė daug rimtų nacionalinių problemų visoje Tarybų Sąjungoje. Dabartiniu metu, kada naujai vertinama padėtis ekonomikoje, kada vertinama naujai kultūrinė, dvasinė padėtis, nacionaliniai klausimai turi būti iš esmės sprendžiami kitaip. Ir šiuo metu jie sprendžiami labai nelengvai. Prisiminkime įvykius Kalnų Karabache, Azerbaidžane. Tai rodo kaip tik tą dar tamsių laikų pasekmes. Tik viena detalė: Kalnų Karabache, kur gyventojų dauguma yra armenai, iki šiol nebuvo nė vienos armenų mokyklos.

A. CEKUOLIS. Lietuvoje, mano supratimu, nacionalinių problemų yra, internacionalinių santykių problemų yra, bet tos problemos nėra antagonistinės, t. y. nėra priešiškos. Visą galima išspręsti Konstitucijos, esančių įstatymų ribose.

Dar norėčiau atkreipti dėmesį, kad Lietuvoje ne lietuvių dabar žymiai mažiau negu buvo iki kariniais metais. 80 proc. gyventojų Lietuvoje dabar sudaro lietuviai. Niekada taip nebuvo.

A. MATULIONIS. O Vilniaus mieste lietuvių dabar daugiau kaip 50 proc. Vilnius visada buvo internacionalinis miestas. Vienu metu net 46 proc. gyventojų sudarė žydai, kitu laikotarpiu daugumą sudarė lenkai.

A. EIDINTAS. Tačiau jei pažiūrėsime į 1937 metų Lietuvą, tai valstybinė kalba buvo lietuvių, ir tos kalbos hegemonijai niekas negrėsė. Plius visos kitos etninės ma-

Vilnis, 1988 m. rugpjūčio 4 d.

žumos turėjo lietuvių kalbą mokėti ir dauguma ją mokėjo. Pirmiausia turiu omenyje žydų tautinę mažumą Lietuvoje. Tai, žinoma, nelietė Vilniaus ir Klaipėdos krašto. Ten buvo atskiros problemos.

Šiuo metu situacija yra tokia, kad Lietuvoje visi žmonių poreikiai lietuvių kalba gali būti patenkinti pilnai. Bet jeigu pažiūrėtume iš Lietuvos žydų, Lietuvos lenkų pozicijų, čia situacija sudėtingesnė. Geriausioje padėtyje, sakyčiau, yra rusai. Kadangi kai kuriuose miestuose, darbo kolektyvuose, kur didelė dalis kitų tautybių žmonių, praktiškai vartojama rusų kalba.

A. CEKUOLIS. Ypač kol vyksta miestų ar įmonių statybos ir ten atvažiuoja žmonės, nemokantys lietuvių kalbos. O lietuvių, beje, ne visada kitataučius ir moko lietuvių kalbos.

Be to, anksčiau į dvikalbystę buvo žiūrima daugiau iš vienos pusės. Dabar jau keliami reikalavimai kitataučiams, ilgesniam ar visam laikui apsigyvenusiems Lietuvoje, mokytis lietuvių kalbos. Tam yra kursai, jos moko Lietuvos televizija, nekalbant jau apie lietuvių kalbos mokymą mokyklose su dėstomąja rusų kalba.

A. MATULIONIS. Kai kuriuose Lietuvos miestuose, kaip Kaune, Kapsuke, Biržuose ir kitur arba kaime, kur vienintelė bendravimo kalba yra lietuvių, ją mokėti atvažiaujusiam iš kitos respublikos yra tiesiog būtina. Bet jeigu paimsimė, pvz., Sniečkaus gyvenvietę, kuri susiformavo statant Ignalinos atominę elektrinę, ten dominuoja rusų kalba. Tas pats ir daugelyje Vilniaus įmonių, nes didžioji dalis Vilniaus darbininkų yra būtent rusai, baltarusiai, lenkai.

A. CEKUOLIS. Bet ir tas konkretus kolektyvas yra dinamikoje. Išvažiuos iš Sniečkaus statytojai, pasikeis ir gyventojų nacionalinė sudėtis, ir kalbiniai momentai. Juk tas pats buvo ir Elektrėnuose. Dominuojanti kalba buvo rusų kalba, o dabar Elektrėnuose kalbama praktiškai tik lietuviškai.

A. EIDINTAS. Aš, kaip istorikas, norėčiau pasakyti štai ką: prisiminkime XIX a. pabaigos Lietuvą. Lietuviškų mokyklų (be slaptųjų) nebuvo. Vaikas mokėsi rusiškoje mokykloje, rusiškoje aukštojoje. Bet juk iš jų išaugo Lietuvos respublikos valstybininkai, visi labai geri lietuviai, jeigu neimsim jų klasinės priklausomybės. Ir nebuvo asimiliacijos. Kalba dar ne viskas. Čia daugiau tautinės savimonės problema.

A. MATULIONIS. Labai įdomu pažiūrėti rusų tautinės savimonės Lietuvoje klausimą. Man tenka dėstyti Vilniaus universitete ir rusų tautybės studentams. Ir jie kelia tautinės savimonės problemą.

Iš vienos pusės jie jau atplyšę nuo tautinio kamieno, nuo Rusijos kultūrinių centrų, iš kitos pusės jie nelabai integravęsi į Lietuvos sąlygas, lietuvišką kultūrą. Ir jiems iškyla tautinės savimonės klausimas. Ne apskritai didžiosios Rusijos, plačiosios Tėvynės, bet konkrečios vietos. Mažosios Tėvynės klausimas, nuo kurio kyla visos vertybės, irgi labai svarbus. O iki šiol ta mažoji Tėvynė buvo siejama su tokiu vietininkiškumu, ironiškai buvo žiūrima.

A. CEKUOLIS. Ir vis dėlto tam tikras barjeras tarp rusų mažumos ir lietuvių daugumos Lietuvoje buvo ir tebėra.

A. MATULIONIS. Taip, yra susiformavusi kai kurių rusų tokia pozicija specialiai, sąmoningai nešnekėti lietuviškai, nebendrauti, nors jie ir supranta lietuviškai. Ir tas stereotipas kartais panaudojamas pademonstruoti rusų nacionalizmą, didžiavalstybinį šovinizmą.

A. CEKUOLIS. Kad kartais ir lietuviai demonstruoja tą patį nusistatymą. Žmogus puikiai moka kalbą, bet ja nekalbės, nors jam kuola ant galvos tašyk. Atvykusiems į Lietuvą kitataučiai net kelio rusiškai nepaaiškūs, o tas žmogus iki tol gal net girdėjęs lietuvių kalbos nebuvo. Čia jau kitaip nepavadinsi: tai mūsų gėda, elementariausios kultūros nebuvimas, tolerancijos stoka.

Negi visos nacionalinės problemos yra tik kalbinės?

A. MATULIONIS. Be abejo, ne. Persitvarkymo sąlygomis keičiasi santykiai apskritai tarp tautų, nes vieni svarbiausių yra ekonominiai santykiai. Anksčiau vyravo toks mitas, kad vieni padeda labai jau smarkiai, ir jeigu jie nepadės, tai čia nieko nebus. O kita nuomonė buvo, kad viskas išvežama: „Lietuviai tradiciškai gerai dirba ir viską iš jų atima“. Tokios dvi nuomonės buvo. Tai ką aš noriu pabrėžti: kai bus pagrįsti ekonominiai santykiai, o persitvarkymo mechanizmas kaip tik ir yra nukreiptas į ūkinio mechanizmo pertvarkymą, kai kurie nacionaliniai klausimai automatiškai atmirs, nes ekonomika išspręs klausimus, kaip iš tikrųjų turėtų būti.

O mišrios šeimos? Kai kurių klausytojų nuomone, tai pirmas nutautėjimo laipsnis...

A. MATULIONIS. Visai neseniai sociologai atliko požiūrio į mišrias šeimas tyrimus. Tolerancijos laipsnis Lietuvoje kitų tautybių atžvilgiu yra gana didelis. Ir kartais net labai patriotiškai nusiteikę lietuviai vėliau sukuria internacionalines šeimas. Ir tai yra bendrapasaulinė tendencija. Štai mano kolega iš Vakarų Vokietijos yra kilimo lietuvis, tėvas jo — vokietis, motina — lietuvė, jo žmona yra prancūzė iš Šveicarijos, o vaikai yra gryni vokietukai. Tačiau jie išlaikė meilę savo tėvų kraštams, jie domisi tiek vienos, tiek kitos tautos istorija, jų palikimu. Taigi negalima taip visapusiškai teigti, kad mišri šeima tai yra nutolimas nuo tautos. Kartais tai yra tik išplėtimas tautos. Pagaliau prisiminkime Lietuvos istoriją. Yra labai daug mišrių šeimų pavyzdžių. Musų didieji kunigaikščiai didele dalimi ėmė sau žmonas iš rusų.

A. EIDINTAS. Mokslų Akademijos Istorijos instituto etnosociologas Kalnietis tyrinėjo miesto mišrias šeimas. Jis nustatė, kad trečdalis tėvų skiria dėmesį vaikams savo tautybės kalbai, kultūrai, istorijai mokytis. Reiškia, tas vaikas asmeniui be tautybės neauga. Ir daugiausia Lietuvoje iš mišrių šeimų yra pasirenkama lietuvių tautybė.

A. CEKUOLIS. Bet yra tam tikras procentas, ypač Vilniuje, kur tokių mišrių šeimų vaikai gravituos į kitą kalbą, į kitą kultūrą. Bet jie nebus kosmopolitiniai, jie

GRAŽŪS DARBAI TĖVIŠKEI

Bėga metai, viena karta keičia kitą. Kiekviena po savęs palieka nebylių liudininkų: pastatų, paminklų, kurie ilgainiui, praradę pritaikymą, sunyksta, o dažnai ir žūna.

Paminklinių vertybių išsaugojimu Lietuvoje užsiima ne viena organizacija. Tačiau viena iš reikšmingesnių — Lietuvos paminklų apsaugos fondas.

Fondo veikloje gali dalyvauti moksleivis ir studentas, kolūkietis ir darbininkas, tarnautojas ir mokslininkas. Kiekvienas gali prisidėti prie mūsų tėvų, senelių ir prosenelių palikimo išsaugojimo, — kalbėjo šios organizacijos vadovas Kazys Račkauskas.

Paminklų apsaugos fondas gyvuoja daugiau kaip dvidešimt metų. Fondas, paremiant jį kitoms organizacijoms, įmonėms, restauravo ir prikėlė antrajam gyvenimui Kupiškio ir Balsių vėjo malūnus, įrengė keliautojo ir tyrinėtojo Mato Šalčiaus muziejų jo gimtinėje, sutvarkė kalbininko Jono Jablonskio tėviškę, nacionalinio didvyrio — Atlanto vandenyno nugalėtojo S. Dariaus gimtinę ir tėvoniją. Sutvarkyta nemaža kapinaičių, pastatų, paminklų...

Nuo pat susikūrimo fondą entuziastingai remia įvairūs darbo ir meno kolektyvai. Štai berniukų choras „Ąžuoliukas“ surengė labdarinių renginių.

Vienas reikšmingiausių darbų, kurį savo jėgomis nuveikė Paminklų apsaugos fondas, — tai Dionyzo Poškos sukurtų Baublių restauravimas. Baubliai — didžiulių ąžuolų stuobriuose įrengti pirmieji lietuviškieji muziejai. Ir Kultūros fondo dėka šandien jais gali gerėtis visi, kurie tik atvyksta į rašytojo tėviškę.

Skaitytojui gali parūpti, kiek paminklų saugo ir prižiūri fondas. Nemažai — desimt tūkstančių šešiasdešimt tris.

Džiugu, kuomet pamatai, kad tai ten, tai šen prie senovinių pastatų triūšia nagingi meistrai — restauratoriai, archeologai, žmonės, užsiėmę praeities išsaugojimu.

Pasakysim, kad Vilniaus universiteto — stambiausios Lietuvos aukštosios mokyklos — studentai kruopščiausi fondo rėmėjai. Baigia Universitetą, bet vis tiek neužmeta kraštotyros veiklos. Ir toks reiškinys nuteikia optimistiškai, nes suprantai, kad bočių gyvenimu susidomėjo jaunimas... Vadinasi, Lietuvos senovė vis gausiau ir gausiau užpildys dabartį ir ateitį.

S. Gintilas

gravituos į konkrečią — lenkišką arba rusišką kultūrą. Mano patyrimu, aš turiu pažįstamų, vis dėlto daugiau 70 proc. mišrių šeimų Lietuvoje gravituoja į lietuvių, o ne atvirkščiai.

A. MATULIONIS. Be to, pas pas mus vyruoja tendencija labai mažos migracijos iš Lietuvos.

A. CEKUOLIS. O viduj migracijos tendencija į Klaipėdos ir Vilniaus kraštus. Todėl šie vis lietuvių.

A. MATULIONIS. Lietuvėja. Čia didelės reikšmės turi ir pati politika. Štai, sakysim, Klaipėdoje. Atidarytos naujos mokyklos, kultūrinės įstaigos. Jos turi labai didelę reikšmę lietuvių gimimui. Arba Vilnius. Vilnius yra kultūros, mokslo židinys. Ir čia susidaro net tokia disproporcija, kad lietuviai Vilniuje sudaro inteligentiją, o darbininkų klasė yra daugiau rusų, baltarusių tautybių.

A. CEKUOLIS. Būtent tai, kad lietuviai sudaro inteligentiją Vilniuje, tai ir yra Vilniaus ir Vilniaus lietuviškumo laidas.

Kalbėjosi Rima Jakutytė

NUO ŽMOGAUS — SKLINDA ŠVIESA

Turbūt nerasi Lietuvoje žmogaus, kuris nebūtų girdėjęs, nepažintų Lietuvos TSR liaudies artistės, Akademinio dramos teatro režisierės Kazimieros Kymantaitės.

Kūdikystėje neteko tėvo. Vienai motinai nelengva buvo. Kazimiera užtelėjusi paliko gimtuosius Kuršenus ir išvažiavo į Kauną. Mokyti. Ne pyragai laukė. Teko verstis savarankiškai. Mokydama pasiturinčiųjų vaikus, užsidirbo sau duoną. Tačiau būdama tvirtos valios, neparado vilties baigti aukštus mokslus, būti teisininkė.

Studuodama Kaune, Vytauto Didžiojo universitete, teisės fakultete, negalėjo atsispirti teatro pagundai — lygiagrečiai ima mokyti A. Olekos-Zilinsko vadovaujamoje teatro studijoje. Ir 1932 m. ją baigė.

Vieną pirmųjų savo vaidmenų ji sukūrė spektaklyje H. Bičer Stou „Dėdės Tomo lūšnelė“. Čia Kazimiera — išdykusi kaprizinga vergvaldžio dukterė Fanė. O šiandien sunku suskaičiuoti visus jos vaidmenis. Bemaž 60 metų, kai profesionalioje scenoje! Šitiek vaidmenų, šitiek charakterių, ir visi skirtingi! Viename būk linksma, kitame užsispyrėliška kaip tikrai žemaitė ir pridėra, trečiame ignoruojanti ir t. t. Bet aktovei visa šita sukurti sekėsi. O ir iš prigimties jos šmaikštus liežuvis. O gal tai ir padeda?

Aktorė žinojo, ko eina į sceną. Ji atvedė J. Zemaitės, A. Vienuolio, P. Cvirkos, B. Sruogos, Just. Marcinkevičiaus, K. Sajos, J. Avyžiaus ir eilę kitų lietuvių rašytojų kūrinių personažų. Visi jos vaidmenys skirtingi, bet kažkuo panašūs — tai turtinga menininkės prigimtimi. Žiūrint jos vaidybą, imi galvoti, kad K. Kymantaitė tik tam vaidmeniui ir surta. Ir taip kokį spektaklį bežiūrėtumei...

Pradėjus žengti pirmuosius aktorystės žingsnius Kaune, Jaunųjų teatre, režisierius A. Oleka-Zilinskas įžvelgė savo mokinėje dvilypį talentą — ne tik artistės, bet ir režisierės.

— Kartą prieš statant A. Mišės pjesę „Melle nežaidžiama“ A. Oleka-Zilinskas paprašė manęs, kad paskirtėčiau vaidmenis. Paskirsčiau visiems, sau nepasilikdama. Tada jis man pasakė, kad aš galėčiau būti režisierė, nes turiu menininko sąžinę, turiu fantazijos ir esu pastabi. Bet tada aple režisūrą aš net negalvočiau, — pasakė Kazimiera.

Išsipildė A. Olekos-Zilinsko pranašavimai. K. Kymantaitė pasuko režisieriaus padiktuotu keliu ir pastatė virš 40 lietuviškos dramaturgijos veikalų. Ir vargu Lietuvoje sutiksime režisierių, kuris išdrįstų lenktyniauti su K. Kymantaitė.

— Pirmasis mano lietuviškas pastatymas buvo Didžiojo Tėvynės karo metais, 1943-aisiais. Maskvoje pastatiau A. Gričiaus literatūrinę-muzikinę kompoziciją „Iš rytų šalies saulelė tekėjo“.

1949 m. mirus B. Dauguvieciui, Vilniaus valstybinis dramos teatras neteko talentingo režisieriaus. Todėl didžioji lietuvių dramaturgijos našta atiteko K. Kymantaitėi, kuri pasireiškė ne tik kaip originali dramaturgijos režisierė, bet ir kaip lietuvių rašytojų kūrinių prozos bei poezijos inscenizacijų autorė.

— Su pirmaisiais žingsniais scenoje patyriau epizodinių vaidmenų kūrėjos džiaugsmą. Režisuodama stengiausi savo pastatymams palmti „nuskraustuosius“, nes jie visada geriau valdina nei tie išgirtieji. Manau, kiekvienas žmogus turi savo šviesą, su kuria jis atelna į gyvenimą, su kuria jis turi atelti ir į sceną. Be to, aš tikiu kiekvieno menininko dorumu. Ne meno kūrinių principai sukuria menininką ir ne mokykla, tam reikia turėti šio to daugiau...

„Šio to“ K. Kymantaitė netrūks. Tą liudija tokie jos pastatymai, be kurių negalima įsivaizduoti lietuvių teatro — be Zemaitės „Marčios“, A. Vienuolio „Paskenduolės“, B. Dauguviečio „Žaldokynės“, K. Sajos pjesių, Šatrijos Raganos „Sename dvare“ ir kitų spektaklių.

— Be lietuviškos dramaturgijos negalėčiau gyventi, kurti. Lietuviškas pjeses reikia statyti. Kitai aš nemoku...

— Gerbiama aktore, tikriausiai Jums „Paskenduolė“ brangiausia. Už ją 1957 metais buvote apdovanojama Lietuvos TSR valstybine premija? Be to, nerasime Lietuvoje miesto ar didesnio kaimo, kur nebūtų gastroliavęs teatras su „Paskenduole“. O gal „Marti“, kuri vargiai nusileidžia „Paskenduolei“?

— Ne. Brangiausias tas, kuris sunkiausiai sekėsi — Petro Cvirkos „Zemės maitintojos“ inscenizacija. Įdėjau ne tik visą širdį, bet ir visą išmonę.

Iš lietuviškos klasikos dar svajoju pastatyti Vydūno „Amžiną ugnį“. Man rodo, kad Vydūnas pas mus dar neatskleistas.

K. Kymantaitė turi ir pasakorės talentą. Su šiuo žanru ji apkeliavusi visą Lietuvą. Susitikimuose su publika ji ne skaito lietuvių klasikos kūrybą, o pasakoja. Pasak jos, „Aš pirmiau kūrinių įsidedu į širdį, o paskiau į galvą“...

Akademinio dramos teatro spektakliuose žiūrovai išvysta ir K. Kymantaitės dukrą Agnę Gregorauskaitę. O kartais vaidina ir abi viename spektaklyje.

— Aš be dramaturgijos mėgstu kurti vaikiesiems spektakliams — pasakų personažus. Tai tikrai nuostabus literatūrinis žanras. Pasakoje įvairios išmonės, fantazijos labai veikia mažųjų protus. Pasaka moko teisingai suvokti gyvenimą. Labai mėgstu vaidinti vaikams, — prisipažįsta Agnė.

Agnė, kaip aktorė, talentas paveldėtas, todėl, būdama jau trejų metų, vaidino scenoje.

Agnė Gregorauskaitė pažįsta Lietuvos radijo klausytojai iš jos originalaus balso, kurį jokiū būdu

Su fotokamera baltųjų meškų gimtinėje

Vilniuje, Dailės parodų rūmuose, atidaryta vilniečio fotomenininko Juozo Kazlausko fotografijų paroda „Šiaurės keliais“. Parodos autorius — Lietuvos kino studijos operatorius. Prieš kelio meta metų jį pavergė nenusileidžiančios poliarinės saulės nutvieksti ledlaukiai ir Šiaurės žmonės. Tad laisvu nuo filmavimo metu Juozas Kazlauskas keliavo po Šiaurę laivais, buvo kviečiamas į daugelį ten rengtų ekspedicijų, kurių maršrutai ėjo už speigračio. Su Juozu Kazlausku susipažinau, kai Vytautas Žalakevičius filmavo savo paskutinį filmą „Savaitgaliis pragare“. Juozo Kazlausko nuotraukos labai vaizdžiai papildė mūsų žurnalo spausdintą reportažą iš filmavimo aikštelės. Tuomet operatorius papasakojo apie vieną paskutinių ekspedicijų.

— Jau ne pirmus metus Šiaurės tyrinėtojai leidžiasi ieškoti Georgijaus Sedovo ekspedicijos pėdsakų. Ji paslaptinai dingo, siekdama prasiskverbti į Arktikos vandenyną. Šalies Geografo draugija surinko būrį entuziastų, į jų tarpą buvau pakviestas ir aš su savo kamera. Aplankėme Prano Juozapo Žemę, nemažą palei spėjamą Sedovo ekspedicijos maršrutą išsidėsčiusių pakrančių. Tai gūdišios, žmogaus beveik nelankytos vietos. Surinkome nemažai faktinės medžiagos, daiktinių įrodymų, kad Sedovo ekspedicijos ten buvo. Tačiau paslaptis dar toli gražu neatskleista. Visą šią kelionę užfiksavau nuotraukose. Ir dabar ši serija man pati brangiausia, o gal ir brandžiausia iš visų darbų. Turbūt todėl, kad jau buvau įgijęs patirties ir galėjau pajusti Šiaurės gyvenimo ritmą...

— O kodėl Jus taip traukia Šiaurė — daugelis fotomenininkų nesileidžia į tokias tolimas keliones, randa sau medžiagos ir Lietuvoje?

— Pirmiausia, Šiaurė ja susižavėjusių traukia taip stipriai kaip tikrą jūreivį jūra. Jos rūsti gamta — nepakartojama, o kiekvienas susitikimas su to atšiaurios planetos pašalio senbuviais — visada nepamirštamas. Bet turbūt svarbiausia, kad Šiaurėje nestinga netikėtų rakursų...

— Jūs operatorius, darbo instrumentas jums yra kino kamera, kodėl fotografuojate?

— Fotokamera man tapo savotiška užrašų knygele, su kuria niekada nesiskiriu. Gyvenimo bėgmas nepaliaujamas, įspūdžiai išblėsta, o žodžiu visko nenusakysi. Argi įmanoma aprašyti tingias bangas, švino spalvos liežuvių gremžiančias amžinojo įsalo sukaustytus krantus. Ir fotokamera man gelbsti išsaugoti akimirkas,

nesumaišysi su kitu, kuris pasaką padaro dar stebuklingesnę. Agnė iš mamos paveldėjo ir pasakorės talentą. Iš tiesų jos pasakojimus gali klausyti ir klausyti. Valandų valandas, kaip ir K. Kymantaitės. Agnė taip pat yra pripasakojusi išsisaugojusi mūsų klasikos personažų, yra įpasakojusi net į plokštelę, kuriai muziką sukūrė žymus kompozitorius Anatolijus Senderovas — tai kamerinė kantata. Tekstą plokštelei „Aš esu niekas“ parašė Sigitas Geda.

Nepasakysi, kad Agnė yra daug mažiau sukūrusi vaidmenų nei mama. Ir teatro scenoje, ir radijo bei televizijos laidose, ir įvairiuose renginiuose pasivadindama skaitove...

Tiek respublikoje, tiek šalyje, tiek užsienyje žiūrovai, matydami šiuodvių — motinos ir dukters vaidmenis, pasakys — nėra mažo meno! Ir išeidami iš spektaklio išsineš šviesą, pasak K. Kymantaitės — „ATEJO ŽMOGUS IR ATSINEŠE ŠVIESA!“ Sofija Stanevičiūtė

kurios sužavėjo, sukrėte, paskatino nauju kampu pažvelgti į tikrovę...

— Vadinasi, esate reportażinės nuotraukos šalininkas?

— Apie savo darbus sunkiausia spręsti, bet tikriausiai taip. Fotografija — ne kinas. Čia nėra kada ir dėl ko kurti sužetų. Juo labiau kai fotografuoti Šiaurėje. Ten tiek sužetų, kad pritrūktų juostos. Tad svarbiausia išsirinkti savo temą, rasti sąsają, kuri sujungs į visumą ciklo nuotraukas. Na, ir fotografuoti dar reikia būti pasirengusiam spustelti užrakta tuo metu, kai situacija „subręsta“ ir būna pati netikėčiausia...

— Mačiau vieną Jūsų nuotrauką, kurioje užfiksuotas sanbarnaras ir didžiulis jūrų vėplys, stovį visai greta...

— Tą nuotrauką padariau tuoj pat po to, kai mūsų katerį „Atakavo“ jūrų vėplys. Gigantas, matyt, nelabai pažįsta žmogų ir — nutarė iš arčiau susipažinti su nepažįstamu plaukiančiu daiktu. Mums jo smalsumas galėjo baigtis nelabai linksmai. Bet ir toje situacijoje kameros iš rankų, kaip matote, neišleidau, nes tai jau nepasikartos. O jei ir pasikartos, tai kitam, ne man. Na, o antrasis tas nuotraukos herojus — mūsų ekspedicijos šuo, kuris ir aplojo vėply...

— Kas svarbiausia fotomenininkui?

— Kad nusišypsotų laimė atsidurti tokiose vietose, tokiose situacijose, kurios įkvėptų. Štai tada fotoaparato ieškiklyje gali pamatyti kadra, kurį įamžinęs turi teisę pasakyti, kad esi jau šį tą nuveikęs. Na, o visa kita — darbtumas...

Valdas Keltuotis

Antrasis burlaivio gimimas

Melnragės paplūdimyje vaikščioję poilsiautojai gerokai nustebė, kai išvydo atviroje jūroje sniego baltumo bures. Tai į bandomąjį reisą išplaukė kadaise locmanus vežiojusi jachta „Peras Giuntas“. Laivo istorija — labai įdomi ir dramatiška.

Burlaivis buvo pastatytas Klaipėdoje XX amžiaus pradžioje. Jo žuvimo aplinkybės, deja, neužfiksuotos arba neiškios archyvuose. Po keliasdešimties metų nuskenčiusį burlaivį aptiko Klaipėdoje susikūrusio senovinių laivų restauravimo klubo „Budis“ (taip vadinosi pirmoji lietuvių jachta, išplaukusi į atvirą jūrą) nariai. Jie jau senokai tyrinėjo Baltijos pakrantes, Kuršių marių akvatoriją, aptiko nemažai nuskenusių laivų.

Entuziastai išsirikino „Perą Giuntą“, iškėlė burlaivį ir atstatė. Su dideliu vargu pavyko gauti kai kuriuos techninius brėžinius, atkurti takelą ir kitas detales. Ir štai jachta gimė antrą kartą.

Klubas kaupia medžiagą apie Baltijos jūros laivybą nuo priešausrio iki mūsų laikų, propaguoja jūreiviškas tradicijas.

Nūnai Klaipėdoje jau rengiama netgi burlaivių regata „Budžio“ klubo prizui laimėti. Jonas Mikėlis

Vilnis, 1988 m. rugpiučio 4 d.

Kas naujo Lietuvoje

Siemet Lietuvoje Pavasario šventėje darbuosi apie 300 plateliškių. Vieni dirbo laukuose, kiti tvarkė aplinką. Nuotraukoje vidurinės mokyklos moksleiviai valo Platelių parką.
Fr. Taleikio nuotr.

KULTŪRA RŪPINASI VISUOMENĖ

Taip jau buvome įpratę, kad kultūra mūsų visuomenėje rūpinosi įvairios ministerijos bei žinybos. Tačiau laikas parodė, kad kiekviena organizacija, kokia ji bebūtų, pirmiausia rūpinasi savo siaurais žinybiniais interesais. Antra vertus, kultūra yra tokia materialinio ir dvasinio pradų sintezė, kad iš esmės jos aprėpti negali jokia žinybinė organizacija. O norint išsaugoti bet kurios visuomenės kultūros turtus bei tradicijas, būtinas tiesioginis jos narių, kiekvieno žmogaus dalyvavimas. Deja, taip atsitiko, kad dalis mūsų visuomenės, atbukinta įvairaus laipsnio paradiniams maršais, gyvena „šal'ia kultūros“. Ir nors kultūros vertybių sukaupta ir sukurta daug, tačiau neretai jų žmonėms (užimtiems, veržliems, protingiems) nebereikia.

Todėl nenuostabu, kad dabar, persitvarkymo laikais, plečiantis ir gilėjant demokratizacijai visose tarybinės visuomenės sferose, šis procesas neaplenkė ir kultūros. Taip 1987 metų vasarą visoje šalyje ir kiekvienoje respublikoje atskirai susikūrė Kultūros fondai — visuomeninės organizacijos be nario bilietų (kas skiria jas nuo kitų). Trumpai tariant, Kultūros fondas — tai teisė ir sąlyga pačiai visuomenei dalyvauti kultūros procese, veikti jos labui. Šio fondo nariu gali būti kiekvienas, jaučiantis pareigą ką nors duoti mūsų kultūrai. Lietuvos kultūros fondo (LKF) pirmininku išrinktas žinomas mokslininkas, kraštotyrininkas, keliautojas, Vilniaus universiteto profesorius Česlovas Kudaba. Pasak pirmininko, LKF pirmiausia rūpinsis dabarties žmogaus dvasingumu: ugdyt patriotizmą savo ir toleranciją kitoms tautoms, jų kultūroms. Čia ypač reikia pabrėžti meilę tėviškės gamtai, jos kraštovaizdžiui su giliausiai įdiegtais į jį praeities visuomenių, genčių, progenčių ženklais, kūrybos reliktais.

LKF — juridinis asmuo, turintis savo sąskaitą banke. Be to, jis atleistas nuo valstybės mokesčių, maitų ir t. t. Reorganizavus Vals-Vimn, 1988 m. rugpjūčio 4 d.

tybinį banką, atidaryta atskira Kultūros fondo sąskaita. Be bendrosios sąskaitos, atidaryta atskira sąskaita, skirta Vilniaus Gedimino Aukštutinės ir Žemutinės pilies atstatymui bei vadinama valiutinė sąskaita — Nr. 70200001 TSRS ekonominių ryšių su užsieniu Lietuvos respublikiniame banke. Į ją patenka įnašai, kuriuos LKF skiria užsienio lietuviai.

Be minėtos Vilniaus pilių sąskaitos, visuomenei pageidaujant, numatoma atidaryti sąskaitas dar šioms programoms: paminklo Vilniaus miesto įkūrimui; 16-osios Lietuviškosios divizijos įamžinimui; S. Dariaus ir S. Girėno paminklui Kaune; Tautinių mažumų muziejų kūrimui (žydų, karaimų, totorių); Kernavės archeologiniams tyrinėjimams ir muziejaus statybai bei kitos programos.

Šios sąskaitos pradės funkcionuoti, kai Lietuvos kultūros fondo valdybos plenumas patvirtins visiškai suformuotą ir visuomenės aprobuotą perspektyvinę programą. Kai ji bus pradėdama įgyvendinti, bus sudarytos sąmatos visiems šioms darbams projektuoti, atstatyti, restauruoti, rekonstruoti, skelbti konkursus ir t. t. Ir tik tada, kai šias sąmatas patvirtins LKF valdybos prezidiumas, lėšos, surinktos iš gyventojų, įmonių, organizacijų, bus pradėtos naudoti.

Be to, Kultūros fondas ateity, sukaukęs lėšų, planuoja statyti savo biblioteką, muziejų, vertybių saugyklą, meno mokyklą, folkloro centrą.

1988 metų pavasarį visuomenės paaugotų Kultūros fondui (nuo jo susikūrimo pradžios) suma viršija 115 tūkstančių rublių. Tai — Lietuvoje gyvenančių žmonių įnašas. O užsieny? 1987 m. rudenį respubliką pasiekė (LKF tarpininkaujant) JAV gyvenančio skulptoriaus V. Kašubos dovana Lietuvai: Lietuvos didžiųjų kunigaikščių — Vytauto, Algirdo, Gedimino, Mindaugo ir Kęstučio medaliai, įvairiems jubiliejams skirti atminimo medaliai ir reljefinė daugiafigūrė kompozicija „Kelionė“ (bronzinė siena su stovu, 200X300 cm). „Kelionė“

I. SIMONAITYTĖS GIMTINĖJE

...Anksčiau užsieniečiai pasiskūsdavo savo artimiesiems, kad, girdi, jie negali keliauti po Lietuvą kur nori. Ir, matyt, mažiausiai pažįstamas užsienio svečiams buvo Klaipėdos kraštas. Na, o nuo praėjusių metų Lietuvos valdžia atidarė Klaipėdą visiems užsienio turistams. Tad atėjus vasarai, prasidėjus turistiniam sezonui, gal ne vienas Lietuvos išsilgęs tautietis atkaks į Klaipėdos kraštą.

O ten, be kitų įžymybių, yra ir garsios Lietuvos rašytojos Ievos Simonaitytės memorialinis muziejus Priekulėje. Tai nedidelis Lietuvos miestelis ant Minijos upės kranto. 1866 metais čionai buvo įsteigta Srėderio spaustuvė, kurioje išleista nemažai lietuviškų laikraščių ir knygų. Taigi švietėjiškos tradicijos miestelyje gyvos jau nuo seno. O garsiosios lietuvių rašytojos Ievos Simonaitytės likimas glaudžiai susipynęs su Priekule; miestelio gyvenimas yra aprašytas ne viename rašytojos kūrinyje. Rašytoja ten gimė, ten augo, o vėliau dažnai lankydavosi savo jaunystės miestelyje. Nuo tų metų iki pat savo mirties čionai ji praleisdavo savo vasaras. Na, o dabar kiekvienas norintis gali užsukti į buvusią rašytojos vilą: čia įsikūręs jos memorialinis muziejus. Beje, pavarčius atsiliepiamą knygą, galime užtikti įrašų ne vien tik lietuvių kalba: lanko muziejų ir kitataučiai.

Praėjus porai metų po rašytojos mirties, 1980 metais, muziejus pakvietė pirmuosius savo lankytojus. Aplinka, bendras vaizdas, net ir didžioji dalis interjero čionai palikta taip, kaip buvo rašytojai gyvai esant. Po muziejų klaidžiojantis lankytojas gali užsukti į svetainę, kur susirinkusiems draugams ir pažįstamiems leva Simonaitytė pasakodavo apie savo kūrinius ir sumanymus. Verandoje yra įkurta literatūrinė ekspozicija, kur demonstruojamos nuotraukos,

pasakojančios apie rašytojos vaikystę, prabėgusius sunkius jaunystės metus. Galima išvysti ir pirmuosius kūrinių leidinius. Muziejuje saugomas nuo laiko pageltęs, gotišku šriftu išspausdintas Klaipėdoje leistas laikraštis „Lietuvos keleivis“. Rašytoja kurį laiką dirbo jo redakcijoje, jame publikavo savo pirmuosius literatūrinius darbelius. Galima čionai išvysti ir pirmąją Ievos Simonaitytės knygą — „Aukštųjų Simonaičių likimas“. Už ją 1936 metais jai buvo paskirtas labai svarbus valstybinis apdovanojimas — Lietuvos Valstybinė premija. Taip pat čionai yra ir paskutinysis rašytojos darbas — kaip ji pati minėjusi — brangiausias jos kūrinys — „Paskutinė Kūnelio kelionė“.

Sioje knygoje yra liečiamos pačios skaudžiausios rašytojai temos — atsiveikimas su gimtuoju kraštu, gimtąja žeme. Rašytoja visą savo gyvenimą labai jautriai žiūrėjo į savo kraštiečius — kūrinyje aprašomas rašytojos giminaičių, išvažiavusių gyventi svetur, likimas. Rašytoja sakė, kad niekaip negali suprasti žmonių, paliekančių savo Tėvynę.

„Susizavėjau muziejumi, jo priežiūra. Viskas sutvarkyta su meile ir pagarba. Žodžiai nublankska prieš tai, ką pamačiau“. Tokį įrašą galima išvysti atsiliepiamą knygoje — jį paliko rašytojos sesuo Marija Šiliauskienė, kai lankėsi muziejuje 1985 metais. Ir, matyt, kiekvienas, pabuvojęs čionai, sutiks su jos mintimis.

Visiems, kuriems artima lietuvių literatūra, jos atstovai, kuriuos domina Klaipėdos krašto istorija, be abejonės, patirs malonumą, apsilankę Ievos Simonaitytės memorialiniame muziejuje, juo labiau kad nuo Klaipėdos iki Priekulės ne taip jau ir toli — viso labo tik dvidešimt vienas kilometras.
Skirmantas Mickevičius

AUKCIONŲ DEBIUTAI LIETUVOJE

Aukcionas — senas žmonijos išradimas. Neseniai pasaulio telegramų agentūros pranešė apie aukcioną Monake, kur buvo parduota Marselio Zansono biblioteka, vienas garsiausių pasaulyje knygų apie medžioklę rinkinių. Lietuva irgi neliko nušalyje nuo šios varžytiniais paremtos prekybinės mugės aistrų. Respublikos spaudoje dar ir šiandien gyvai diskutuojamas Vilniuje įvykęs dailės kūrinių ir knygų aukcionas, kuriame kolekcionieriams ir bibliotekoms, muziejams parduota daug retų leidinių, vertingų meno kūrinių.

Dabar aukcionas debiutuoja Kaune. Čia balandžio 23 dieną įvyko šiuolaikinės vaizduojamosios dailės paroda-aukcionas. Paroda, kurioje buvo galima susipažinti su aukcionui skirtais dailininkų darbais, veikė nuo balandžio antrosios dienos Menininkų namuose. Joje — dešimtys tapybos, grafikos, metalo plastikos, vitražo darbų, kuriuos pateikė 43 dailininkai iš Kauno, Kapsuko, Alytaus, Klaipėdos. Tarp jų žinomi tapytojai R. Kalpokas, M. Mil-

skulptorius dovanojo Lietuvos TSR dailės muziejui, medalius — Trakų ir Kapsuko kraštotyros muziejams.

Savo kūrinius Lietuvai per LKF padovanojo taip pat JAV gyvenantis dailininkas V. K. Jonynas ir V. Vizgirda.

Taigi Lietuvos kultūros fondas tęsia ir plečia savo veiklą. Ir prie jo veiklos gali prisidėti absoliučiai kiekvienas, kas neabejingas savo kraštui, savo tautai, savo kultūrai.
Linas Rimša

dažytė-Kulkauskienė, V. Ostrauskienė, E. Survila, P. Griušys, grafikai V. Giedraitienė ir R. Čarna.

Beje, aukcione parduodami keli jau mirusio lietuvių tapytojo, pirmosios lietuvių dailės parodos Vilniuje 1907 metais dalyvio J. Buračo kūriniai — du tapybos darbai ir viena akvarelė.

Kauno dailės aukciono rengėjai — respublikos Kultūros fondo Kauno miesto taryba. Tad dalis lėšų, gautų pardavus kūrinius, pervesta į respublikos Kultūros fondo sąskaitą.

Kauniškio aukciono vedėju paskiriamas dainininkas ir muzikantas Vytautas Kernagis, kuriam jau teko vesti tokį aukcioną Vilniuje.

Prieš „mūsų įkvėptą aukcioną“ Kaune įvyko kitas renginys, kurio iniciatorius — „Sanito“ eksperimentinės gamyklos moterų taryba. Tai buvo vaikų drabužių ir avalynės aukcionas. Daiktus gamyklos dirbantieji šiam aukcionui perdavė nemokamai. Gautos lėšos buvo pervestos Respublikiniam V. Lenino vaikų fondui, o neparduoti rūbai ir avalynė perduoti Kauno pirmajai mokyklai-internatui.
Valdas Araminas

TRUMPAI

— Netgi federalio teismo teisėjas Edward L. Palmieri išaiškino, jog JAV neturi teisės uždaryti Palestiniečių Išlaisvinimo Organizacijos (PLO) misijos prie Jungtinių tautų.

— JAV Aukščiausias teismas išsprendė, kad pauglis papildęs didžiausią nusikaltimą, jaunesnis 15 metų amžiaus, negali būti teisiamas mirties bausme.

Plaučiškės — Pakruojo rajono „Ažuolo“ kolūkio centrinė gyvenvietė.

Broniaus Talalkio nuotr.

“MARČIUPIS” PRIMENA

Atrodo keista, bet Marčiupio vardo nepavyko rasti nė vienoje iš trijų Lietuvos tarybinių enciklopedijų. Net „Lietuvos upių kadastrą“ knygoje, kur surašyti, atrodo, visi mūsų upeliai, net bevardžiai, nesuradau Marčiupio. O juk tai lietuvių literatūroje žinomas pavadinimas. Jeigu Piestupį išgarsino J. Biliūnas, tai Marčiupį mini A. Baranauskas ir A. Vienuolis. Prisiminkime „Anykščių šilėlį“:

Kai rudeniop upeliai geltoni,
raudoni

Tarytum krauju Marčiupio
pakalnes apraūkia

Marčiupys — vienas iš daugelio Anykščių šilėlio upelių, artimiausias nuo miesto: nuo Anykščių iki Marčiupio tik pusantro kilometro. Upelis — trumpas, vos 3,8 km ilgio, bet sraunus, apie jį ir legenda sukurta — apie nusiskandinusį nelaimingą marčią. Nuo Marčiupio ir prasideda Anykščių šilėlio landsaftinis draustinis. O toliau jau — kelias per mišką, kurį raižo kiti į šventąją sruvantys upeliai — Piktupys, Slavė, Išplėtravis, Vingerkštynė ir kt., iki garsiojo Puntuko ir toliau. Tad anykštėnai žino daug gražių pavadinimų, tekusių jų krašto upeliams ir upėms, prisiminkime ir pačią Anykštą, bet savo laikraščio literatūriniam puslapiui vis dėlto pasirinko Marčiupio pavadinimą.

Anykštėnų rajoninis laikraštis vadinasi „Kolektyvinis darbas“. Tiražas jo panašus į kitų rajonų laikraščių tiražą — 10 700. Turint galvoje, kad Anykščių rajone gyvena apie 40 tūkstančių žmonių, matome laikraštį esant populiariu. Visa išeivija neturi tokio laikraščio, kuris galėtų svajoti apie panašų tiražą ar populiarumą. Jis išsina tris kartus per savaitę keturių puslapių (kaip ir vilniškis „Sporto“ laikraštis). Turtingas kūrybinis anykštėnų tradicijas primena ir literatūrinis puslapis, pavadintas „Marčiupiu“.

Siemet redakcija savo skaitytojams pateikė raštų, kurie šias tradicijas susieja ir su pažangiais užsienio lietuviais — tautiečiais, kilusiais iš Anykščių krašto ir pasižymėjusiais mūsų išeivijos literatūriname-kultūriniame gyvenime. Iš tikrųjų kaip tik anykštėnai, garsūs savo rašytojais, išugdė visą būrį pažangių JAV lietuvių literatų ir spaudos darbuotojų. Todėl „Kolektyvinis darbas“ priminė mums žinomus anykštėnus Joną Jušką, Miką Masį-Detroitietį, Joną Ylą, Rudolfą Baraniką, Justiną Baltuską-Baltušį, Praną Gutauską-Kirką, Kazimierą Biliūną-Danylą... Kaip matome, tarp jų — ne vienas „Vilnies“ pastogėje pasireiškęs pažangiečių kultūros veikė-

jas. Malonu, kad anykštėnai, radę progą, papasakojo apie savo kraštiečius, kurie atrodo, taip neseniai gyveno ir veikė tarp mūsų, o juk jau primiršti.

Be to, tas pats anykštėnų laikraštis vienintelis prisiminė, jog sukako 100 metų nuo Čikagoje gyvenusio ir mirusio poeto Gasparo Baltakio-Raitelio gimimo. Pagrindinis šio emigranto biografai, žinomas pažangus rašytojas Stasys Jasilionis rašė, kad G. Baltakis gimęs ir miręs tą pačią dieną — kovo 1-ąją, tačiau V. Vanagas, daugumą datų tikrinęs pagal pirmuosius dokumentus, „Lietuvių rašytojų sąvado“ knygoje nurodo kitą dieną — balandžio 1-ąją senuoju šiliumi arba balandžio 13-ąją pagal dabartinį kalendorių. Todėl ir anykštėnų laikraštis mini abi datas, o G. Baltakui skirtą straipsnį paskelbė balandįje. „Kolektyvinis darbas“ išspausdino G. Baltakio portretą ir eilėraščių. Šio poeto ikimas tragiškas: atvykęs į JAV, Čikagą, 1909 m., jis ten tepagyveno trejetą metų, skurdas, nedarbas, neveltis pastūmėjo į savižudybę: nusinuodijo eidamas 24-osiomis metais... O juk jis ne vienintelis talentingas lietuvių aunuolis, kurį palaužė emigranto laia. Deja, mes juos prastai pažįstame, menkai prisimename, tuo toliau, tuo mažiau žinių apie juos belieka. Tad gerai, kad anykštėnai per savo „Marčiupį“ priminė skaitytojams šį užsienio lietuvių rašytoją ir spaudos darbuotoją.

Vytautas Užgryns

SENOVINIŲ KOKLIŲ PUOKŠTĖ

Uostamiesčio Parodų rūmuose veikė įdomi paroda „Senosios Klaipėdos archeologų radiniai (XIV—XVIII a.)“. Senamiesčių žemė — archyvas, kurį galima skaityti kaip knygą. Ir tame archyve ne vien seni dokumentai, bet ir grindiniai, monetos, šukės, o taipogi kokliai.

Per kelerius tyrinėjimų metus Klaipėdos archeologai sukaupe unikalią senovinių koklių kolekciją, kuri sudarė bene įdomiausią parodos dalį — Klaipėdoje koklinių krosnių statyba XV amžiuje. Beje, pirmosios krosnys buvo sumūrytos iš puodinės formos koklių. Paskui gaminami raštuoti, glazūruoti, su heraldiniais motyvais kokliai. Klaipėdos kokliuose — daug žinių apie senuosius interjerus. apavą, madas, kokliai žymi kultūrinių mainų kelius, prekybinius ryšius. Ir vis tik puošniausi kokliai buvę pagaminti nagingų vietos meistrų, kurie 1616 metais buvo susijungę į puodžių cechą.

Vidas Zukaitis

Ikurtas komitetas isgelbeti belaisvius

Šių metų gegužės 15 dieną, išgalėjęs Ženevos susitarimai dėl Afganistano problemos suregulavimo, atsidarė realios galimybės išlaisvinti ir į Tėvynę gražinti 311 tarybinių karių, dingusių be žinios Afganistane. Dauguma jų randasi afganų opozicijos rankose. Dalis atsidūrė kitose šalyse.

Pagal tarptautinės spaudos atsiliepimus tarybiniai belaisviai kankinasi nežmoniškose sąlygose, kenčia nuo įvairių ligų, žiauriai kankinami, jiems nesuteikiama elementari medicininė parama. Kai kurie jų jau žuvo arba po beviltiškų bandymų pabėgti iš įkalimo vietų buvo nukankinti.

Tarybinė vyriausybė kreipėsi į Pakistano vyriausybę ir į kitų šalių vyriausybes su prašymu padėti sugražinti be žinios dingusiuosius tarybinius karius. Analogišku būdu šią problemą bando spręsti per tarybinį Raudonojo kryžiaus ir Raudonojo Pasmėnulio komitetą ir kitas organizacijas.

Norint skubiai sugražinti tarybinius karius į Tėvynę, patekusius į afganų opozicijos nelaisvę, būtinas plataus masto tarptautinis bendradarbiavimas. Tai padaryti — visi geros valios žmonių pareiga. Būtinai, kad šiame kilniame reikale aktyviai dalyvautų ir tarptautinės bei nevyriausybinės organizacijos, užsiimančios žmogaus teisių klausimu.

Kaip žinoma š. m. birželio 15 dieną New Yorke buvo įkurtas Tarybiniam belaisviam Afganistane gelbėti komitetas. Į komiteto sudėtį, kurio pirmininkai yra dailininkas M. Šemiakinas ir eks-pertas Tarybų Sąjungai S. Massi. Į komitetą įėjo ir daug žymių visuomenės veikėjų iš JAV, Prancūzijos ir kitų šalių. Komitetas užsibrėžė sau kilnų uždavinį tarybinius kariškius, patekusius į dušmanų rankas išlaisvinti. Komiteto išleistame pranešime sakoma, kad jis planuoja kreiptis į Washingtoną, Islamabadą ir Jungtines Tautas tikėdamasis sulaukti paramos. Komitetas taip pat stengsis ieškoti kelių, kaip paveikti afganų opoziciją. Tarybiniai kariai, kuriuos pavyks išlaisvinti, turės pilną pasirinkimo laisvę, kiek tai liečia tolimesnį jų likimą. Komitetas imsis visų priemonių, užtikrinti jų pasimatymą su tėvais ir kitais artimaisiais.

Tarybiniai atstovai, susitikimo su Komiteto nariais metu pabrėžė, kad tarybiniai žmonės giliai susirūpinę tarybinių belaisvių likimu. Jie pareiškė, kad jų šalis nepaliks savo piliečių bėdoje.

Nekyla abejonių tuo, kad šio Tarptautinio komiteto veikla ir plačios tarptautinės visuomenės parama padės surasti ir sugražinti dingusius be žinios karius, kurių su nekantrumu ir viltimi laukia jų artimieji Tėvynėje.

V. K.

Lyg šaltiniai trykšta fontanai

Pernai buvusioje Vilniaus Žemutinės pilies teritorijoje priešais LTSR istorijos ir etnografijos muziejų atsirado tvorelė, liudijanti, kad čia ėmė dirbti statybininkai. Šis Vilniaus plotas — vieta istorinė, lyg ir nieko nenumatyta čia sumūryti, kol nebus išspręstas klausimas dėl Žemutinės pilies atstatymo. Ir štai tvora dingo, praeivio akiai atsivėrė granito plokštėm apdailintas fontanas, kuris vakare žaižaruoja apšviestas įdomių prožektorių. Vilniečiai tuojau pamėgo šią vietą — čia malonu vakare pailsėti, pasišnekučiuoti, o jau įsimylėjėliams ši vieta romantiškiausia. Tačiau dar nedaugelis žino, kad šis fontanas — ne vien miesto puošmena. Be dekoratyvinės šis fontanas turi dar grynai techninę funkciją — tai termoregulatorius. Specialia sistema jis sujungtas su netoliese esančios Paveikslų galerijos oro kondicionavimo sistema, kuri palaiko šiame unikaliame architektūros paminkle optimalią temperatūrą čia laikomiems meno kūriniams išsaugoti. Šį naujaisį Vilniaus fontaną suprojektavo LTSR nusipelnęs architektas Vytautas Gabriūnas.

Pastaruoju metu Vilnius pasi-puošė ištisa kaskada išraiškingų fontanų, kurie ne tik džiugina akį, bet ir grynina miesto orą. Grandiozinis fontanas ėmė trykšti Tarybų aikštėje ties naujaisiais LTSR Aukščiausiosios Tarybos Prezidiumo rūmais. Įdomu, kad po šiuo fontanu praeina požeminė magistralė, nūnai didžiausia Vilniuje. Keli veidrodiniai fontano baseinai sužvilgo ties skaičiavimo centru, o visai šalia, prie „Saltinėlio“ prekybos centro, atnaujintas kamerinis fontaniukas, labai puošiantis aplinką. Tai lyg atsvaitas kitoje gatvės pusėje ošiančio vyresniojo brolio, kurio srovės muša į dešimties metrų aukštį. Šiandien daugelyje Lietuvos sostinės aikščių muša lyg tyri požemių šaltiniai įdomūs fontanai. Netrukus jų gretas papildys dar vienas, baigiamas statyti prie „Saturno“ prekybos centro. Jis taps ištisu kvartalo architektūrinio akcentu.

Jonas Rimkevičius

Naujųjų gimdymo namų kompleksas Šiauliuose.

Vilnis, 1988 m. rugpjūčio 4 d.

**O EUROPA LAIKOSI
SANTŪRIAI...**

Laikas nuo laiko lietuvišką spaudą užlieja raštų tvanas apie mūsų vadinamąją diplomatiją. Šį žodį imu kabutesna todėl, kad tos diplomatijos kitaip ir nepavadinsi. Juk štai patys įvairiausi atstovai imasi įrodinėti, kokį nepaprastai sunkų, didžiai reikšmingą ir atsakingą darbą jie dirba. Negaili jėgų, triūso, o kai kurie sakosi — netgi išlaidų.

Tai gražu. Tačiau darosi visiškai nesuprantama, kai žmogus imi ir pabandai nustatyti: O KĄ KONKREČIAI daro garbės konsulai ir pasiuntiniai bei kiti titulai tarsi povai plunksnomis apsikaisę žmonės? Ogi praktiškai niekol... Tiesa, jie mėgsta kalbėti ir rašyti, kaip yra gerbiami ir mylimi, tik, man atrodo, žymiai arčiau yra tokie štai prisipažinimai, kaip vieno iš garbės konsulų — Vytauto Kleizos: „Europos valstybės mūsų atžvilgiu laikosi santūriai, nors kiekviena proga tvirtina, kad supranta Lietuvos komplikotą padėtį ir tikisi, jog ji pasikeis mūsų naudai“.

Kas gi kita belieka tai vargšei Europai?..

PASIJUTO NEJAUKIAI.

anot Čikagos „Draugo“, žurnalistas vienoje spaudos konferencijoje. Ir štai kodėl:

„Seklyčioje Chicagoje buvo sušaukta „spaudos“ konferencija. Toje „spaudos“ konferencijoje spaudos ir radijo darbuotojai sudarė tik nežymią mažumą.“

Buvo sudarytas garbės prezidiumas, į kurį buvo pakviestas trečdalis dalyvių, likusieji kažkaip nejaukiai pasijuto“.

Ką gi, norint ironizuoti, būtų galima patarti: ir likusiems reikėjo lipti į prezidiumą. Tada viskas būtų o'key!

Tačiau manau, kad ši pastaba „Drauge“ yra simptominga (kaip pasakytų gydytojas) — ji rodo labai rimtą renginių, konferencijų — tame skaičiuje — ir spaudos, parengimų, susirinkimų, paminėjimų, susitikimų, prisiminimų epidebiją. Ją platina patys rengėjai, ir platina sąmoningai: norėdami žūt būt apsikaisyti galvas lietuviškų laurų lapais. Bet kokiomis priemonėmis ir būdais. Deja, ne taip jau retai ir komiškais... A.

**NEW YORKE MIRĖ
J. MEŠKIENĖ**

Birželio 21 dieną New Yorke mirė savo laiku buvusi aktyvi pažangietė Julija Meškiene-Poviliauskaitė, sulaukusi 96 metų. Giliam nuliūdime paliko dukterėčią Antonetą Meškis-Mazza, jos šeimą ir kitus artimuosius.

Velionė kilusi iš Mažeikių rajono, netoli Stuburių, kur gimė 1892 metų balandžio 19 d. Atvykusi į šią šalį tuoj įsijungė į pažangiųjų Amerikos lietuvių moterų judėjimą.

Buvo uoli laikraščio „Laisvės“ skaitytoja, aktyviai dalyvavo laikraščio dalininkų sąjudyje. Laisvietės moterys neteko nuoširdžios ir ištikimos idėjų draugės.

Sunkiausios Julijai pergyvenimo dienos buvo, kai 1969-aisiais metais mirė jos vyras Antanas Meškis, bendražygis pažangiųjų Amerikos lietuvių visuomeninėje veikloje. Vos spėjus jai pergyventi širdgėla netekus vyro. Juliją suėmė sunki liga taip, kad per pastaruosius gyvenimo metus nebegalėjo apsieiti be pagalbos iš šalies. Persikėlusią gyventi pas dukterėčią Antonetą turėjo kas nors slaugyti iki pat paskutinių gyvenimo dienų.

Velionės kūnas palaidotas birželio 24 d. Cypress Hills kapinėse greta mirusio jos vyro.

ENJ

Vilnis, 1988 m. rugpjūčio 4 d.

**APDOVANOJO TAUTŲ
DRAUGYSTĖS MEDALIŲ**

TSRS Aukščiausiosios Tarybos prezidiumo nutarimu birželio 17 dieną New Yorke išeinančio laikraščio „Ukrainiski Visti“ redaktorius Michael Hanusiak apdovano- tas Tautų Draugystės medaliu ryšium su jo 75-osiomis gimimo metinėmis.

Michael Hanusiak

M. Hanusiak Amerikoje gimęs ir augęs ukrainietis, aktyvus darbuotojas už sugyvenimą amerikiečių ir tarybinių tautų. Kadangi iš profesijos jis yra spaustuvininkas, nemaža yra padėjęs ir mūsų laikraščiams, kaip „Laisvei“ bei „Vilniai“ išspresti sunkias laikraščių leidybos problemas.

Medalio įteikimas vyko birželio 21 d. Ukrainian-American Home patalpose New Yorke. Įteikimo pažymėjimui suruoštame bankete garbės svečiu buvo Tarybinės Ukrainos ambasadorius prie Jungtinių Tautų H. Uodovenko su žmona. Bankete matėsi svečių ir iš Čikagos. S. J. J-ka

Marytė Montvilas ligoninėje

Laikraščiu einant į spaudą, paskutinėmis valandomis gauta žinia, kad Marytė Montvilas ištiko širdies priepuolį ir randasi Suburban ligoninėje, 55th Street ir County Rd., Hinsdale, Ill. 60521.

Ligonė randasi gydytojų stropios priežiūros kambaryje. J.

**PRAEJO JAU DEŠIMT
METŲ**

Ne tik senoji Chicago pažangiųjų lietuvių karta, bet ir čia gimusi bei augusi karta, labai gerai prisimena Antaną Stuką. Vargiai ar yra buvęs vienas „Vilnies“ piknikas, koncertas ar koks kitoks parengimas, kad Antanas Stukas nebūtų dirbęs barmenu. Pažinojo jį „Vilnies“ parengimų publika kaip vieną stropiausių baro patarnautojų. Jis pilsyti mokėjo į taureles, mokėjo su priėjusiais prie baro bičiuliškai šnekėti.

Antanas Stukas, taip pat jo našlė Kazimiera, buvo Chicago pažangiųjų organizacijų darbuotojai. Jiedu buvo laikraščio „Vilnies“ dalininkai, priklausė LLD ir LDS kuopoms. Juos matydavom organizacijų suvažiavimuose, politiniuose mitinguose. Džiaugdamiesi jie sveikino Lietuvos darbo liaudį, kai Lietuvoje nuvertė buržuazinį Smetonos režimą. Vienturtį savo sūnų Richardą jie leido tada į veikusią Ateities Vaikų Žiedo Draugijėlę, įsteigtą vaikučius auginti sąmoningais lietuviukais.

Rugpjūčio 9 dieną sukaks dešimt metų, kaip Antano Stuko jau nebėra gyvųjų tarpe. Jis mirė širdies priepuolio ištiktas, dar būdamas vidutinio amžiaus. Jo atminimas tebėra gyvas, kaip jo žmonos Kazimieros bei sūnaus Richardo ir jo šeimos širdyse, taip jo draugų ir tų, kurie jį pažinojo kaip dorą nuoširdų žmogų. X.

Aplankykite Lietuvą

Abiejų pažangiųjų laikraščių („Vilnies“ ir „Laisvės“) aktyvas šiemet organizuoja septynias turistines grupes vykti į Lietuvą. Kaip visuomet, grupės Vilniuje pasitiks Tėviškės draugija. Šių grupių turistai turės progą aplankyti savo gimtąsias vietas, pabuvoti su giminėmis, draugais bei pažįstamais.

Jau susitarta, kad visais kelionės reikalais rūpintųsi American Travel Service Bureau agentūra, 9727 S. Western Ave., Chicago, Ill. 60643, telefonas (312) 238-9787. Dėl daugiau informacijų kreipkitės į „Vilnies“ įstaigą, 3116 S. Halsted St., Chicago, IL 60608, telefonas (312) 842-7325.

Grupės išdėstytos sekamai:

Išvyks ir atvyks	Kur kiek naktų nakvos
Gegužės 24	Birželio 12
Birželio 20	Liepos 9
Liepos 6	Liepos 20
Rugpj. 8	Rugpjūčio 29
Rugpj. 29	Rugsėjo 12
Rugsėjo 6	Rugsėjo 25
Spalio 4	Spalio 19
Maskvoje 2, Vilniuje 15, Maskvoje 1	
Maskvoje 2, Vilniuje 15, Maskvoje 1	
Maskvoje 2, Vilniuje 10, Maskvoje 2	
Belgrade 1, Maskvoje 2, Vilniuje 15	
Moscow 1, Belgrade 1,	
Maskvoje 2, Vilniuje 10, Maskvoje 1	
Maskvoje 2, Vilniuje 15, Maskvoje 2	
Maskvoje 2, Vilniuje 10, Maskvoje 2	

Kaštus

Pirma grupė iš Čikagos \$2315.00, iš New Yorke \$2205.00
Antra grupė iš Čikagos \$2415.00, iš New Yorke \$2305.00
Trečia grupė iš Čikagos \$2150.00, iš New Yorke \$2040.00
Ketvirta grupė iš Čikagos \$2415.00, iš New Yorke \$2305.00
Penkta grupė iš Čikagos \$2150.00, iš New Yorke \$2040.00
Šešta grupė iš Čikagos \$2415.00, iš New Yorke \$2305.00
Septinta grupė iš Čikagos \$1825.00, iš New Yorke \$1715.00

P.S. Kadangi lėktuvais keliauti kainos nėra pastovios, tai ir su šiomis grupėmis keliauti į Lietuvą, iškelavimo metu, gali būti truputį brangiau ar pigiau. Adm.

MIRUS

Julijai Meškienei-Poviliauskaitei

Reiškiame gilią užuojautą velionės dukterėčiai Antonetai Meškis-Mazza, jos šeimai, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

Anna Čepulienė
Nastė Buck
F. F. Maželienė
Nellie Ventienė
Anna Yakštis

Olga Margos
J. A. Katinas
Helen Esker
Amelia Young
W. A. Yuskovic

OAKLAND, SAN FRANCISCO, C

Mirė Konstancija Mugianienė

Birželio 8 d. slaugymo namuose mirė ilgametė laikraščio „Laisvės“ skaitytoja ir Oakland, Calif., LDS 189 kuopos aktyvi narė Konstancija Mugianienė-Jažinskaitė, sulaukusi beveik 95 metų.

Konstancija gimusi Lietuvoje, į šią šalį atvyko su tėvais į Lawrence, Mass. Svečioje šalyje jos gyvenimas nebuvo klotas gėlėmis. Supratusi tai, į visuomeninį judėjimą už geresnį gyvenimą įsijungė dar visiškai jauna. Dėl darbo stokos Lawrenceje, persikėlė į Worcester, Mass. Čia susipažino su Aleksu Mugianiu ir, kaip visi jauni žmonės, susituokė ir abu aktyviai dalyvavo įvairių organizacijų judėjimuose, ypač pažangiųjų lietuvių.

Nežinau tikrai, kada jiedu atvyko į Kaliforniją, spėju, gal apie 1927 metus. Čia irgi abu nenuleido rankų visuomeniniame judėjime. Buvo vieni iš tų, kurie įkūrė LDS 169 kuopą.

Aleksas mirė prieš kelerius metus. Jiedu neturėjo šeimos ir giminės visi išmirę. Velionės pagėdavimu, jos kūnas sukremuotas ir pelenai tapo padėti į Evergreen kapinių mauzoliejų, Oaklande.

Siunčiu čia \$269 velionės pomirtinės „Vilniai“ ir \$15 už skelbimą.

Velionė turėjo paskyrusi dar \$150 vietiniam anglų kalba laikraščiu „Peoples Daily World“.

Mėnesį laiko pas Marytę Baltulionytę svečiavosi jos giminaitė daktarė Danutė Pažerienė iš Lietuvos, Kauno miesto. Nors Marytė labai rūpinosi viešnia, bet kadangi pas ją maža vietos, viešniai nemaža teko pabuvoti pas Ks. Karosienę.

Marytė, Karosienė ir vietiniai giminės viešnių apvedžiojo po muziejus, Pacifiko pakrantes, raudonmedžių parką, buvo nuvykusios prie puikiojo Tahos ežero. Supažindino su San Francisco miesto kultūriniu gyvenimu, aprodė visus mieste tiltus. Viešnia neatsistebėjo supermarketuose gausa tropiškų vaisių bei daržovių.

Grįžo į namus per New Yorką Aerofloto lėktuvu. Grįžusi jau paskambino iš Kauno.

M. Baltulionytė ir Ks. Karosienė ruošiasi rugsėjo mėnesį vykti į LDS seimą, jeigu leis sveikata. Mat, šį pavasarį Ks. Karosienė turėjo sunkią operaciją ir dar tebelanko gydytojus, bet iki rugsėjo galvoja pagyti. Jas New Jersey automobiliu pasitiks Karosienės dukra Eugenia Stanley ir jos vyras ir iš čia pasuks į seimą. V. T.

LABAI ATSIPIRŠOM

Kadangi New Yorke spaustuvėje įvyko sutrikimas, o užuojautų susikuopė, kad neužsiliktų dar mėnesį, esame priversti jas paskelbti rašytas mašinėle, nes "Vilnius" spaustuvė beveik paralyžuota.

Administracija

Mirus

JULIJA MEŠKIENE-POVILIAUSKATE

Reiškiamė gilią užuojautą velionės dukterėčiai Antonetai Meškis-Mazza ir jos šeimai, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

Anna Čepulis	Olga Margos
Nastė Buck	J.A. Katinas
P.P. Mašeliene	Helen Esker
Nellie Ventienė	Amelia Young
Anna Yakštys	W.A. Yuskovic

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

EDWARD ir FRANCES JORDAN
Chicago, Illinois

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anna Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

F. Vaitkus	S. Chapas
A. vaitkus	A. Chapas
Alice Pauliukas	Cynthia Tarvydis
Jonas Pateckas	Kristin Tarvydis
Alfonas Pateckas	Antanas Litvinas
John Feiza	A. Doškienė
Carl ir Dorothy Walter	Agnes Bauer
Ed ir Gertie Lietka	Stella ir John Atkenson
Frank Mikužis	Walter Užunaris
Gerry Mikužis	Millie Užunaris
Alfred Dargis	Walter Slench
Bernice Dargis	Anna ir S.J. Jokubka
L. ir N. DeSchaaf	Birutė Doškienė

LIŪDNOS MIRTIES METINĖS

Marcela [Wassel] Vasiliauskienė

Liūdni ir širdį veržiančiai praslinko metai nuo to skaudaus įvykio, kai negailestingoji mirtis visiems laikams mus atskyrė nuo brangios mamytės, uošvės, Marcellos Vasiliauskienės 1987 metais, rugpjūčio (August) 13.

Mes žinome, kad ji pas mus nesugrįš ir jokios dėjonės nesumažins mūsų širdyje padarytos žaizdos. Jos netekę, nulūde minime jos garbingą vardą, lankysime jos kapą ir jį puošime gyvomis gėlėmis.

Lai Tau, mūsų brangioji, bus amžina ramybė:

Duktė FRANCES
žentas EDWARD JORDAN

MIRUS

Martha Gužauskas

[Westmont, Illinois]

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

LOIS ir NELLIE DESCHAFF

MIRUS

Monikai Lukas-Barkauskaitei

Reiškiamė gilią užuojautą velionės dukroms Alvinai, Pranei, Paulinai, Narien, Luisei, sūnams Alfonsui, Jonui bei jų šeimoms, 6 anūkamams, 7 proanūkiams, kitiems giminėms, draugams ir pažįstamiems.

ANELE DOČKUS ir marti
BIRUTĖ DOČKUS

LIŪDNAS PRISIMINIMAS

ANTANO STUKO

Rugsėjo 9 dieną sukako 10 metų kaip mirė mūsų mylimas ir niekad nepamirštamas Antanas Stukas. Jis mus paliko liūdinčius, neužgęstą šiu liūdėsiu. Nebėra jo šeimoje, nebėra visuomeniniame judėjime, jis amžinai guli Lietuvių Tautinėse kapinėse, kur lankom jo kapą, iš kurio jis niekad pas mus nebegiš.

Liūdinti žmona KAZIMIERA STUKIENE, sūnus RICHARDAS su šeima.

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

AMERIKOS LIETUVIŲ MOTERŲ
KULTūros DRAUGIJOS
Valdyba ir narės

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams, bei pažįstamiems.

VYTO ir DOVIE YOTKA
Mrs. ir Mr. RUTUS
Chicago, Illinois
Mrs. ir Mr RAY JANKEL
Westmont, Illinois

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

MARY ir JULIUS URBIKAI
Chicago, Illinois

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams, bei pažįstamiems.

IZABEL MATTES
EVA SEMTUS
Chicago, Ill.

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

JESSIE VESELY, DENISE ir
MITCH KOZEL, sūnus
DARRYL
Lombard, Illinois

Mirus

MARTHA GUŽAUSKAS

Westmont, Illinois/

Reiškiamė gilią užuojautą jos dukroms Anne Krisiken, Emily White, žentui Dick White, kitiems artimiesiems, giminėms, draugams bei pažįstamiems.

WALTER ir VIRGINIA WROBEL
Evergreen Park, Ill.